

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

2011 mccc 1

MESUR Y GYMRAEG (CYMRU) 2011

RHAN 1

STATWS SWYDDOGOL Y GYMRAEG

- 1 Statws swyddogol y Gymraeg

RHAN 2

COMISIYNYDD Y GYMRAEG

Y Comisiynydd

- 2 Comisiynydd y Gymraeg

Dyletswydd gyffredinol

- 3 Prif nod y Comisiynydd

Swyddogaethau

- 4 Hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
- 5 Cynhyrchu adroddiadau 5-mlynedd
- 6 Adroddiadau 5-mlynedd: atodol
- 7 Ymholiadau
- 8 Adolygiad barnwrol ac achosion cyfreithiol eraill
- 9 Cymorth cyfreithiol
- 10 Cymorth cyfreithiol: costau
- 11 Pwerau
- 12 Staff
- 13 Arfer swyddogaethau'r Comisiynydd gan staff
- 14 Y weithdrefn gwyno
- 15 Y sêl a dilysrwydd dogfennau
- 16 Pŵer Gweinidogion Cymru i roi cyfarwyddyd

17 Ymgynghori

Adroddiadau blynyddol

18 Adroddiadau blynyddol
19 Adroddiadau blynyddol: atodol

Gweithio gydag ombwdsbyn eraill, comisiynwyr eraill etc

20 Gweithio ar y cyd gydag Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus
Cymru
21 Gweithio'n gyfochrog ag ombwdsbyn, comisiynwyr etc

Datgelu gwybodaeth

22 Y pŵer i ddatgelu gwybodaeth

RHAN 3

PANEL CYNGHORI COMISIYNYDD Y GYMRAEG

23 Y Panel Cynggori
24 Ymgynghori

RHAN 4

SAFONAU

PENNOD 1

DYLETSWYDD I GYDYMFFURFIO Â SAFONAU

25 Dyletswydd i gydymffurfio â safon

PENNOD 2

SAFONAU A PHENNU SAFONAU

Pennu safonau

26 Gweinidogion Cymru i bennu safonau
27 Pennu safonau: darpariaeth atodol

Safonau cyflenwi gwasanaethau

28 Safonau cyflenwi gwasanaethau

Safonau llunio polisi

29 Safonau llunio polisi

Safonau gweithredu

30 Safonau gweithredu

Safonau hybu

31 Safonau hybu

Safonau cadw cofnodion

32 Safonau cadw cofnodion

PENNOD 3

PERSONAU SY'N AGORED I ORFOD CYDYMFFURFIO Â SAFONAU

- 33 Personau sy'n agored i orfod cydymffurfio â safonau
34 Personau sy'n dod o fewn Atodlenni 5, 6, 7 ac 8
35 Diwygio personau a chategoriâu a bennir yn Atodlenni 6 ac 8

PENNOD 4

SAFONAU CYMWYSADWY

- 36 Personau sy'n dod o fewn Atodlen 6
37 Personau sy'n dod o fewn Atodlen 8
38 Diwygio safonau cymwysadwy

PENNOD 5

SAFONAU SY'N BENODOL GYMWYS

- 39 Safonau sy'n benodol gymwys
40 Dyletswydd i wneud safonau'n benodol gymwys
41 Safonau gwahanol yn ymwneud ag ymddygiad penodol
42 Dyletswydd i wneud rhai safonau cyflenwi gwasanaethau'n benodol gymwys
43 Cyfyngiad ar y pŵer i wneud safonau'n benodol gymwys

PENNOD 6

HYSBYSIADAU CYDYMFFURFIO

Hysbysiadau cydymffurfio

44 Hysbysiadau cydymffurfio

Rhoi hysbysiadau cydymffurfio

- 45 Rhoi hysbysiadau cydymffurfio i unrhyw berson
46 Diwrnodau gosod
47 Ymgynghori
48 Rhoi hysbysiadau cydymffurfio i gontractwyr

Amrywio hysbysiadau cydymffurfio

49 Amrywio hysbysiadau cydymffurfio

Dirymu hysbysiadau cydymffurfio

50 Dirymu hysbysiadau cydymffurfio

Pan fydd hysbysiad cydymffurfio mewn grym

- 51 Pan fydd hysbysiad cydymffurfio mewn grym

Cyhoeddi hysbysiadau cydymffurfio

- 52 Cyhoeddi hysbysiadau cydymffurfio

Gofyniad i gydymffurfio â safon yn dod i ben

- 53 Gofyniad i gydymffurfio â safon yn dod i ben

PENNOD 7

YR HAWL I HERIO

- 54 Herio dyletswyddau dyfodol
55 Herio dyletswyddau presennol
56 Ceisiadau i'r Comisiynydd
57 Dyfarnu ar gais
58 Yr hawl i apelio
59 Apelau o'r Tribiwnlys
60 Gohirio gosod dyletswydd

PENNOD 8

YMCHWILIADAU AC ADRODDIADAU SAFONAU

Ymchwiliadau safonau

- 61 Ymchwiliadau safonau
62 Y pŵer i gynnal ymchwiliadau safonau
63 Y gofynion wrth gynnal ymchwiliadau safonau

Adroddiadau safonau

- 64 Adroddiad safonau

Pŵer cyfarwyddo Gweinidogion Cymru

- 65 Cyfarwyddyd i gynnal ymchwiliad safonau

Sylw sydd i'w roi i adroddiad safonau

- 66 Gweinidogion Cymru i roi sylw dyladwy i adroddiad

PENNOD 9

CYFFREDINOL

Eithrio darlledu

- 67 Eithrio darlledu

Codau ymarfer

- 68 Codau ymarfer

69 Methiant i gydymffurfio â chodau

Dehongli

70 Dehongli

RHAN 5

GORFODI SAFONAU

PENNOD 1

YMCHWILIO I FETHIANT I GYDYMFFURFIO Â SAFONAU ETC

Ymchwiliadau

71 Ymchwilio i fethiant i gydymffurfio â safonau etc

72 Terfynu ymchwiliad

Dyfarnu ar ymchwiliad

73 Dyfarnu ar ymchwiliad

Adroddiadau ar ymchwiliadau

74 Adroddiadau ar ymchwiliadau

Hysbysiadau penderfynu

75 Hysbysiadau penderfynu

Dim methiant i gydymffurfio: opsiynau'r Comisiynydd

76 Dim methiant i gydymffurfio â gofyniad perthnasol

Methiant i gydymffurfio: opsiynau'r Comisiynydd

77 Methiant i gydymffurfio â gofyniad perthnasol

Dim camau gorfodi gosodedig

78 Dim camau gorfodi gosodedig

Atal methiant D i gydymffurfio rhag parhau neu gael ei ailadrodd

79 Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu neu i gymryd camau

80 Cynlluniau gweithredu

Rhoi cyhoeddusrwydd i fethiant D i gydymffurfio

81 Rhoi cyhoeddusrwydd i fethiant i gydymffurfio

82 Ei gwneud yn ofynnol rhoi cyhoeddusrwydd i'r methiant i gydymffurfio

Cosbau sifil

83 Cosbau sifil

84 Rhoi cosb sifil

Ymgynghori

- 85 Ymgynghori cyn dyfarnu'n derfynol etc
- 86 Ymgynghori cyn dyfarnu'n derfynol yn dilyn apêl

Yr adeg y bydd camau gorfodi yn dod yn effeithiol

- 87 Yr adeg y bydd camau gorfodi yn dod yn effeithiol

Gorfodi gan lys sirol

- 88 Methiant i gydymffurfio â gofyniad i gymryd camau
- 89 Methiant i gydymffurfio â chynllun gweithredu
- 90 Methiant i gydymffurfio â gofyniad i roi cyhoeddusrwydd i fethiant i gydymffurfio

PENNOD 2

CYTUNDEBAU SETLO

- 91 Cytundebau setlo
- 92 Methiant i gydymffurfio â chytundeb setlo

PENNOD 3DIFFYG CYDYMFFURFIO Â SAFONAU: CWYNION
GAN BERSONAU YR EFFEITHIR ARNYNT

- 93 Ystyried ai i ymchwilio ai peidio os gwneir cwyn ynghylch ymddygiad
- 94 Hysbysiad os nad oes ymchwiliad etc

PENNOD 4

APELAU

- 95 Apelau i'r Tribiwnlys
- 96 Pwerau'r Tribiwnlys pan wneir apêl
- 97 Apelau o'r Tribiwnlys
- 98 Dyletswydd y Comisiynydd ar apêl

PENNOD 5

APELAU GAN YR ACHWYNYDD

Apelau yn erbyn dyfarniad nad yw D wedi methu â chydymffurfio â safon

- 99 Hawl P i apelio
- 100 Pwerau'r Tribiwnlys pan wneir apêl gan P
- 101 Apelau o'r Tribiwnlys
- 102 Dyletswydd y Comisiynydd pan wneir apêl gan P

PENNOD 6

ADOLYGIAD GAN YR ACHWYNYDD

Adolygu methiant y Comisiynydd i ymchwilio i gwyn

- 103 Hawl P i gael adolygiad
104 Pwerau'r Tribiwnlys ar adolygiad
105 Apelau o'r Tribiwnlys

PENNOD 7

YCHWANEGU PARTI MEWN ACHOS

- 106 Hawl i wneud cais i berson gael ei ychwanegu'n barti mewn achos

PENNOD 8

CYFFREDINOL

Rhwystro a dirmygu

- 107 Rhwystro a dirmygu

Dogfen polisi gorfodi

- 108 Dogfen polisi gorfodi

Cofrestr camau gorfodi

- 109 Cofrestr camau gorfodi

Dehongli

- 110 Dehongli

RHAN 6

RHYDDID I DDEFNYDDIO'R GYMRAEG

- 111 Gwneud cais i'r Comisiynydd
112 Cyfathrebiadau Cymraeg
113 Ymyrryd â rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg
114 Penderfynu ai i ymchwilio ai peidio
115 Ymchwiliadau
116 Terfynu ymchwiliadau
117 Cwblhau ymchwiliadau
118 Adroddiadau
119 Adroddiad blynyddol i Weinidogion Cymru

RHAN 7

TRIBIWNLYS Y GYMRAEG

Y Tribiwnlys

- 120 Tribiwnlys y Gymraeg
121 Cyfansoddiad ar gyfer achosion gerbron y Tribiwnlys
122 Gwrandawliadau cyhoeddus

Ymarferiad a threfniadaeth etc

- 123 Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg
- 124 Cyfarwyddiadau ymarfer
- 125 Canllawiau, cyngor a gwybodaeth
- 126 Pwerau atodol

Staff ac adnoddau eraill

- 127 Staff, adeiladau ac adnoddau eraill y Tribiwnlys
- 128 Cynghorwyr sydd wedi ymgymhwysu'n arbennig

Materion gweinyddol

- 129 Y sêl
- 130 Y flwyddyn ariannol
- 131 Swydd y Llywydd yn wag

Adroddiadau, adolygiadau a pherfformiad

- 132 Adroddiad blynyddol y Llywydd
- 133 Hyfforddiant etc ar gyfer aelodau'r Tribiwnlys

RHAN 8**CYFFREDINOL****PENNOD 1****UNIONDEB CYMERIAD**

- 134 Cofrestr buddiannau
- 135 Cyhoeddi cofrestrau buddiannau
- 136 Gwrthdrawiadau buddiannau
- 137 Dilysrwydd gweithredoedd
- 138 Rheoliadau
- 139 Dehongli'r Bennod hon

PENNOD 2**DIFENWI**

- 140 Braint absoliwt
- 141 Dehongli'r Bennod hon

PENNOD 3**CYFYNGIADAU**

- 142 Cyfyngiadau

RHAN 9**BYRDD IAITH GYMRAEG, CYNLLUNIAU IAITH GYMRAEG ETC**

- 143 Diddymu'r Bwrdd a throsglwyddo swyddogaethau

- 144 Diddymu swyddogaethau cyffredinol y Bwrdd a disodli cynlluniau gan safonau
- 145 Disodli cynlluniau iaith Gymraeg gan safonau
- 146 Darpariaeth arall
- 147 Atodol

RHAN 10

STRATEGAETH IAITH GYMRAEG GWEINIDOGION CYMRU

- 148 Gweinidogion Cymru i baratoi cynllun gweithredu
- 149 Cyngor Partneriaeth y Gymraeg

RHAN 11

ATODOL

- 150 Gorchmynion a rheoliadau
- 151 Cyfarwyddiadau
- 152 Hysbysiadau etc
- 153 Dehongli'r Mesur hwn
- 154 Darpariaeth drosiannol a darpariaeth ganlyniadol etc
- 155 Rhychwant
- 156 Cychwyn
- 157 Enw byr

ATODLEN 1 — COMISIYNYDD Y GYMRAEG RHAN 1 — STATWS ETC

- 1 Statws
- 2 Dilysrwydd gweithredoedd
RHAN 2 — PENODI
- 3 Penodi
- 4 Tâl cydnabyddiaeth, lwfansau a phensiynau
- 5 Telerau penodi
- 6 Cyfnod y penodiad
- 7 Rheoliadau penodi
- 8 Dirprwyo swyddogaethau penodi etc
RHAN 3 — TERFYNU PENODIAD
- 9 Ymddiswyddo
- 10 Anghymhwysu
- 11 Diswyddo
- 12 Taliadau pan fydd yn peidio â dal y swydd
RHAN 4 — ANGHYMHWYSO RHAG BOD YN GOMISIYNYDD
- 13 Mae person yn cael ei anghymhwysu rhag bod yn Gomisiynydd...
RHAN 5 — MATERION ARIANNOL
- 14 Taliadau gan Weinidogion Cymru
- 15 Blwyddyn ariannol
- 16 Swyddog cyfrifyddu
- 17 Amcangyfrifon
- 18 Cyfrifon
- 19 Archwilio
- 20 Archwilio'r defnydd o adnoddau
RHAN 6 — CYFFREDINOL

21 Dehongli

ATODLEN 2 — YMHOLIADAU GAN Y COMISIYNYDD

- 1 Cyflwyniad
- 2 Cylch gorchwyl
- 3 (1) Mae'r paragraff hwn yn gymwys os yw'r cylch gorchwyl...
- 4 (1) Mae'r paragraff hwn yn gymwys os nad yw'r cylch...
- 5 Mae paragraff 3 neu 4 yn gymwys i unrhyw newid...
- 6 Sylwadau
- 7 (1) Rhaid i'r Comisiynydd ystyried sylwadau a wneir mewn perthynas...
- 8 Adroddiadau ar ymholiadau

ATODLEN 3 — DIWYGIADAU YNGLŶN Â GWEITHIO AR Y CYD A
GWEITHIO'N GYFOCHROG

- 1 Deddf Safonau Gofal 2000
- 2 Yn adran 75ZA (Comisiynydd Plant Cymru: gweithio gyda Chomisiynydd Pobl...
- 3 Yn adran 76 (swyddogaethau pellach) yn is-adran (5), ar ôl...
- 4 Deddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2005
- 5 Yn adran 25A (gweithio ar y cyd gyda Chomisiynydd Pobl...
- 6 Yn adran 25B (gweithio'n gyfochrog â Chomisiynydd Pobl Hŷn Cymru)
—...
- 7 Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006
- 8 Yn adran 15 (adroddiadau yn dilyn cyflawni swyddogaethau penodol),
yn...
- 9 Yn adran 17 (gweithio'n gyfochrog ag ombwdsmyr eraill)—

ATODLEN 4 — AELODAU'R PANEL CYNGHORI
RHAN 1 — PENODI

- 1 Penodi
- 2 Tâl cydnabyddiaeth, lwfansau a phensiynau
- 3 Telerau penodi
- 4 Cyfnod y penodiad
- 5 Rheoliadau Penodi
- 6 Ymddiswyddo
- 7 Anghymhwysio rhag bod yn aelod
- 8 Diswyddo
- 9 Taliadau pan fo rhywun yn peidio â dal swydd
- 10 Anghymhwysio ar sail cyflogaeth
- 11 Dehongli

ATODLEN 5 — Y CATEGORïAU O BERSON Y CANIATEIR EU
HYCHWANEGU AT ATODLEN 6

- 1 Cofnod (5): diwygio drwy orchymyn
- 2 Cofnod (8): dehongli etc
- 3 Dehongli

ATODLEN 6 — CYRFF CYHOEDDUS ETC: SAFONAU

- 1 Dehongli etc

- 2 Yn yr Atodlen hon— ystyr “Awdurdod Iechyd Arbennig” (“Special Health...

ATODLEN 7 — Y CATEGORÏAU O BERSON Y CANIATEIR EU
HYCHWANEGU AT ATODLEN 8

- 1 Gwasanaethau a ddarperir mewn siopau: eithriadau
- 2 Dehongli

ATODLEN 8 — CYRFF ERAILL: SAFONAU

- 1 Dehongli
- 2 Mae cyfeiriadau at ddarparu gwasanaeth i'r cyhoedd yn cynnwys y...
- 3 Nwy
- 4 Trydan
- 5 Gwasanaethau post
- 6 Rheilffyrdd
- 7 Gwasanaethau cysylltiedig

ATODLEN 9 — GWEITHGAREDDAU Y MAE'N RHAID PENNU SAFONAU
CYFLENWI GWASANAETHAU MEWN PERTHYNAS Â
HWY

ATODLEN 10 — YMCHWILIAD Y COMISIYNYDD I FETHIANT I
GYDYMFFURFIO Â SAFONAU ETC

RHAN 1 — CYFFREDINOL

- 1 Cyflwyniad
- 2 Cylch gorchwyl
- 3 Sylwadau
- 4 (1) Rhaid i'r Comisiynydd ystyried sylwadau a wneir mewn perthynas...
RHAN 2 — GWYBODAETH, DOGFENNAU A THYSTIOLAETH LAFAR
- 5 Hysbysiadau tystiolaeth
- 6 (1) Mae'r paragraff hwn yn gymwys os bydd person (B),...
- 7 Cyfrinachedd etc
- 8 (1) Rhaid i A ddiystyru hysbysiad a roddir o dan...
- 9 Apelau
- 10 Caiff A wneud cais i'r Tribiwnlys i ddileu'r hysbysiad o...
- 11 Gorfodi
RHAN 3 — PŴER I FYND I MEWN AC I ARCHWILIO
- 12 Pŵer i fynd i mewn ac i archwilio

ATODLEN 11 — TRIBIWNLYS Y GYMRAEG

RHAN 1 — NIFER AELODAU'R TRIBIWNLYS

- 1 Aelodau wedi ymgymhwyso yn y gyfraith
- 2 Aelodau lleyg
RHAN 2 — PENODI
- 3 Y Llywydd
- 4 Aelodau wedi ymgymhwyso yn y gyfraith
- 5 Aelodau lleyg
- 6 Tâl cydnabyddiaeth etc
- 7 Telerau penodi
- 8 Cyfnod y penodiad
- 9 Rheoliadau penodi
RHAN 3 — TERFYNU PENODIAD
- 10 Ymddiswyddo

- 11 Anghymhwyso rhag bod yn aelod
- 12 Diswyddo
  - RHAN 4 — ANGHYMHWYSO RHAG BOD YN AELOD NEU RHAG CAEL EI BENODI
- 13 Anghymhwyso rhag bod yn aelod: cyflogaeth
- 14 Anghymhwyso rhag bod yn aelod: anaddasrwydd
- 15 Anghymhwyso rhag penodi: oedran
- 16 Anghymhwyso rhag penodi: penodiad blaenorol
- 17 Anghymhwyso rhag penodi: diswyddiad blaenorol o swydd
  - RHAN 5 — CYFFREDINOL
- 18 Dehongli

ATODLEN 12 — DIDDYMU BWRDD YR IAITH GYMRAEG: DARPARIAETH ARALL

- 1 Staff y Bwrdd
- 2 Eiddo, hawliau a rhwymedigaethau'r Bwrdd
- 3 Addasu Deddf 1993 mewn perthynas a swyddogaethau a drosglwyddir i Weinidogion Cymru
- 4 Cyfeiriadau at y Bwrdd
- 5 Parhad achosion cyfreithiol, dilysrwydd gweithredoedd etc
- 6 Dehongli